

Innen és túl – A Nagy Pocsolya

Részlet a *Schengen* című regényből

2.

Bognár Antal fordítása

Amikor a Keleti partvidékről négy év elteltével Kristina továbbált a Nyugati partvidékre, és bölcsőjéhez, az életének addig keretet adó Belgrádkhoz képest az időzóna határás különbségét kilencórásra cserélte, sohasem piszkálta többé a kérdés, ugyan mit is csinálhatnak most azok ott? A depresszió perceiben eleinte ez a kérdés mállasztotta új létformáját, melyet hazáját elhagyva kialakítani próbált. Még saját magának sem vallotta volna be soha, hogy a Marijával folytatott mindennapi üzenetváltásokkal azt szondázta, volt-e értelme új életet kezdenie. Mintha csak Marija egy másik éneje volna, aki kísérleti céllal ott marad Belgrádban megfigyelőnek, és általa tenné mérlegre, helyesen döntött-e.

A Nyugati partvidék távlatából nemcsak hogy messze eltávolodott a világ, amelyben életéből negyven évet morzsolt le, de ki is iktatózott a mindennapjaiból, átkerült az emlékezetnek abba a raktárába, ahol kedvenc olvasmányáival egyforma rangot kapott. Belgrádból egy könyv lett. Ott, abban a könyvben laktak a hozzá valaha közelálló emberek, ott volt szülei sírja, ott voltak a szerelmei és csalódásai, egy egész világ lapult abban a könyvben, melynek a fedele örökre becsukódott. Kristina most egy új könyvben élt, amely a Nyugati partvidéken kezdődött vele. Az a pont vált a középponttá, amelyen két éve lehorgonyzott. Hozzá méri be magát a mindenségben. És az időben. Az egész személyes földrajz együtt vándorol ezzel a ponttal, akár Tasmániára téved egy pillanatra, akár a Szaharába vagy Belgrádba. Elalvás előtt nem képzelte már maga elé a belgrádi késő délutáni napszakot, amikor a város utcáit járta, ifjú éveit fogyasztva bennük. Kezdett rosszul emlékezni a nevekre. Címek veszttek el. Megszűnt a mindennapos üzenetváltás Marijával. Csak hetente váltottak e-mailt, mígnem rövidesen havi jelentésekre szorítkozott kölcsönös élménybeszá-

molójuk, Marija vallomásai és Kristina kommentárjai. A páciens szembe-sülése a terapeutával.

De lankad benne a vágy, hogy mindig ugyanazokon a gondolatokon rágódjon. Értelmetlen robotolás egy fűrésztelepen. Jönnek-jönnek a gondolatgerendák, száldeszákra fűrészeli őket, aztán tovább aprítja, rakásra rakja – és közben majd megfullad a fűrészportól. Ezek már nem az ő gondolatai. Ő már nem az, aki három, négy, öt évvel ezelőtt volt. Mariját követni annyi, mint egyre-másra belekukucskálni a Belgrádról szóló könyvbe, felidézni egy előző életet, amely még lüktet benne, azzal fenyegetve, hogy bejelentkezik és újra felépíti magát, mint a számítógépes program, amelyet abban a szent pillanatban törölt, ahogy felszállt a Luft-hansa Frankfurt–New York járatára.

Eliszonyodva fedezi fel, hogy minden környezet határozott gondolatokkal van felruházva, és az örökkön a szokott helyükön álló, némaságukban oly fenyegető tárgyra vetett tekintet nyomban életre kelti őket. Elrettenti, hogy a bútorok makacsul a szokott módon rendeződnek össze. A lakás kialakítása, a lépcsőház, a szemközti házak, az ismerős járdamélyedések fogva tartják. Az emberek. Mindig ugyanazok az arcom, amelyek az előző nap hordalékát juttatják eszébe, ígéretes és feladatok, óhajok, un-tig ismert mondatokra fűzve. Szavak buknak ki a szádon, amelyeket nem akartál kiejteni, de kimondatlanul is itt vannak, akarod ellenére, nem hagyják, hogy kitérj, befordulj egy mellékutcába, kifürkész egy árnyas átjárót, ismeretlen téren találd magad, belekóstolj egy másik életbe.

Amikor a Lufthansa indulásra kész repülőgépén becsatolta a biztonsági övet, Kristina érezte, hogy e mozdulattal, amit a szerkezet kattanása nyugtáz, valójában minden kólontól megszabadul. Igen, hamarosan felrepülnek. Porfelhő sem marad az Európában töltött utolsó éjszakából. Lehúzza az embert már a szó is: európai por. Az utolsó adagja egy félreeső pesti szálloda fülledt szobájában. Beszélgetés a sötétben. Már rég elmúlt éjfél. Szendergésükből felkeltette őket, hogy minden moccnásukra megnyikordultak az ágyak. Kristina ki is bújt a takaró alól, rágyújtott, és a nyitott ablakhoz lépve lenézett a sivar utcára, egy kis téren prostituáltak és travesztáltak ácsorogtak. Madártávlatból szemlélt már mindent, hónapok óta eltávolodva a hétköznapoktól, ahogy egész lényét az elutazása töltötte ki. Pontosan tudta, hogy nincs visszaút. Harmadik személlyé lényegült át. Nem én volt többé, hanem ő: az a bizonyos Kristina. Minden pátosz és nosztalgia nélkül. Tiszta képlet: befejezett jelen idő. A pesti hotel harmadik emeletén a szemlélődő távlatát megőrizve elevenített fel futólag nevetet, nyaralások epizódjait. A virrasztás éjszakája. A tetem fölött, mely addigi élete volt.

Egy kicsit aludnia kellene, mondta Marija Kristinának, hisz hosszú út vár rá. De ő maga is rá-rágyújtott, és a tágra nyitott ablakhoz lépve belebámult a park sötétjébe. Sok-sok éve így cigarettáztak ketten a hotelszoba ablakában állva, Dubrovnikban, az érettségi kiránduláson, s nézték a tengert. Tág volt a világ. Minden irányba út vezet. Bármikor ott találhatja az ember a talpa alatt bármelyiket. És később is, amikor egyetemre indultak, Kristina mikrobiológiára, Marija jogra, amit egyhamar filozófiára váltott, utak mutatkoztak. Úgy tűnt, hogy a lehetőségeknek semmi sem szab hátrát. Hogy minden tévesen választott utcából mégiscsak el lehet jutni valahova. Abban a valaholban pedig mindig adódik egy másik valahová, amely csak rájuk vár. És így a végtelenségig.

Hetekkel az utazás előtt Kristina gondosan kiválogatta a legszükségesebb holmit. Két bőröndbe kellett mindennek elférnie, 23-23 kilót nyomhattak. Nem egészen ötvenkilós poggyással lép az új életbe. A szekrényekben kotorászva sorra kerültek a fényképek. Egy egész délutánon át nyitogatta a dobozokat. Albumok régi jó fekete-fehér felvételekkel, amelyek fél évszázad előtti pillanatok lenyomatát őrzik: szülei szilveszterkor, az új, 1964. év küszöbén. A légierő tiszti otthona Zimonyban. Családtagok mindkét ágról. Sokukról már azt sem tudja, kik. Felbukkan egy-egy név, jókívánság, dátum. Esküvők és születésnapok. Szállodai teraszok sorakoznak, ismeretlen városok utcaképei. A Bledi-tó. Vidám társaságok névtelen tengerparti városokban. Némelyik felvétel hátulján konok bóják: a dátum, a jelenlevők névsora. Szomorú családrégészet. Senkinek semmit nem jelent ez az egész. Micsoda kétségbeesett erőlködés. Kinek szól? Előadás, melyet a bemutató küszöbén levesznek a műsorról. Mert hol van az az idő, amit az ember fényképek nézegetésére tartana fenn? Csak egy-egy odavetett pillantás, könyvlapok közül kihulló, feledett fotó látványa.

És azután egy dobozban a nyolcvanas évek négyzet alakú polaroidjai – valami rettenet. Kifakult színek, elmosódott körvonalak, üres szembogarú, bamba tekintetek. Ködbe vesző árnyak. Már csak az alapszínek sejlenek fel. Homályosan, elmaszatolódva, halotthaloványan. Amit itt lát, az Kristinát a műanyag lapokra emlékezteti, amelyeket gyermekkorában szokás volt a fekete-fehér képernyő elé tenni. Az illúziókeltés bárgyú kísérleteképpen. A színes tévékészülék ostoba majmolása, csak hogy bármi áron ki lehessen menekülni a szocializmus fekete-fehér világából a boldog Nyugat gyanús tarkaságába. Nem győzött rajta csodálkozni, amikor a nappaliban ezekkel a képernyő elé biggyesztett tákolmányokkal találkozott. A kékbe-zöldbe játszó, olykor a spektrum négy-öt színével ékes szűrők minden logikát nélkülözve színezték be a képet. A színelosztás mindig ugyanaz: a képernyő felső harmadán égszínkék, a középsőn a vö-

röses-narancssárga átmenete, az alsón a föld meghatározhatatlan, barnás színe. Nem számít, hogy a műsorban szerelmi jelenet vagy egy értekezlet beszámolója megy. Mindenkinek kék volt a feje, vörös a törzse és barna a lába. De csak ha teljes alakos a képkivágat. Ha lefeküsznek, ami szerelmeikkel gyakran előfordul, akkor az ágy helyzete, pontosabban a képernyő adott szelete határozza meg az uralkodó színt. A fekete-fehér képsor és a szűrő házasítása zöldes visszfényel vonja be a világosabb felületeket, amelyeknek egy-egy vágás nyomán hirtelen hűlt helye, és a zöld nyálka sötétebb tónusúra módosulva hullaházi hangulatot áraszt.

Most egy másik képernyő van a szeme előtt: a Trieste café üvege a Fishermens Darphon. A másik szűrő: kilencórás időeltérés meg négy lepergett évtized. Szombatonként néha, amikor nincs laboratóriumi ügyeletben vagy elmarad a kirándulás Iannal, eljön ide, a Trieste caféba egy kis nosztalgiáért, vonalat húzva megvonja a vállalkozás sikerességét, amelyre Budapesten a Lufthansa gépére felszállva szánta el magát. A Trieste az ő temploma. A lazítás színhelye, ahol elvámoltatja a megtett utat. Ahol be lehet vallani a kis csalásokat a mindennapok értelmetlen kanyarulataiban. Nem veszélyes egyik sem, de sok van belőlük. Idővel megkettőződik a kép, mind többet időzik a ködösítés eme tartományában. Minden fogalomra több kifejezés is illik. Minden gondolat többfelé vet árnyékot. Jót tesz, ha néha magába tekint az ember. Szembesül elhatározásai éles szirtjeivel, bármekkorát tévedett. Erőt meríteni, hogy meggyónjon saját magának. Ez már Marija hangja. Az egyetemi évekből. Amikor annyi életük volt, ahány tervet kovácsoltak. Most csak egy terve van. Egy élete. Túlságosan messzire ment el ahhoz, hogy beismerhetné, ha hibázott. A magány jutalma az, hogy nincs tanúja a megtett útnak. Itt, a Csendes-óceán partján a múltja egyedül rá tartozik.

Jövendölés teljesült be, amikor hat évnek előtte átkelt a Nagy Pocsolján. Ez volt a tenyerébe írva aznap reggel, amikor az érettségi bankett után a Hotel Jugoslavijából átmentek az első kávéra a Venecija kávéházba. A rajzolat most is megvan, de csak az egyszer olvastak a tenyeréből. A társaság lassan oszladozott. Odakinn pirkadt. Ketten maradtak Marijával, meg néhány fiú az osztályból. Egyikük íropalánta. Odamutatott a sarokban egy fiatalemberre, aki csak pár évvel idősebb náluk, de már nevet szerzett, Damir Borozan költő. Hozzá vitte el az illető megmutatni első novelláit a Gardoš folyóirat szerkesztőségébe.

A Venecijába ekkor betoppant Rada, egy cigány javasasszony, a zimonyi kávéházak gyakori vendége. Az asztalukhoz lépett, és a társaság megpezsdült. Új lendületet vett a multság az érettségi bankett éjszakáján, a hajnalba kitolódva. Egymás után tartották elébe a tenyerüket, hogy jóslatot

mondjon kinek-kinek. Amikor Kristinára került a sor, ott termett mellette Damir Borozan. Férfi a talpán, szembeötlő, emlékezetes jelenség – vette számba vonásait, az pedig, mintha belelátna a gondolataiba, kérdés nélkül odahúzta mellé a székét. A lány remegést érzett a gyomra tájékán, alig tudta követni, mit olvas ki Rada a tenyere vonalaiból. Amikor kibökte, hogy Kristina előtt átkelés áll a nagy vízen, Damir megfejtette, hogy ez a hazamenetele lesz Belgrádba.

Ez nem tartozik ide – mondta Marija.

Dehogynem – erősködött Damir –, nincs szélesebb víz, mint ami Belgrádot Zimonytól elválasztja.

Ó, de megnyerő, hogy úgy odavan a maga Zemunjáért, pedig erre semmi fedezet nincsen – válaszolta. Hozzászokván a férfiúi legyeskedéshez, magabiztosan táncolt a csibészkedés pengeélén. Ugyanolyan pimasz mosollyal felelt neki, elmagyarázva, hogy Belgrádnak Zimony a fővárosa. Amikor Rada a jóslásban az életvonalhoz ért, Kristina unottan visszahúzta a kezét, mondván, ideje lenne nyugovóra térni.

De nem indultak még. Valaki rendelt még egy kört. A Dunán vontatók és uszályok haladtak. A zimonyi parttól horgászcsónakok váltak el. A part rézsűjén elfoglalták helyüket a pecázók, sirályok köröztek a víz felett. Kisvártatva megjelennek majd az első nyugdíjasok reggeli sétájukon. A társaság tovább oszladozott. Végül Kristina és Damir kettesben maradtak. Kimentek a parti sétányra, a révkapitányság felé tartottak. A lány elmondta, hogy mikrobiológiára akar jelentkezni.

Akkor kollégák vagyunk – mondta Damir.

Hogyhogy, hát te mikrobiológus vagy? – kérdezte őszinte megrökönyödéssel.

Nem, költő. De mind a ketten olyan oldalát vizsgáljuk az életnek, amely csak mikroszkóppal látható.

Minden szavát elmésen fűzte tovább. Alig néhány órát töltöttek el együtt, és a fiatalember jól megforgatta a lelkét. Mindörökre talány maradt őelőttük is, melyikük kezdeményezte az első csókot. A révkapitányság néptelen teraszán csókolóztak. Úgy tűnt, órák, napok, hetek telnek el. Falták egymást, sehogy sem tudták abbahagyni. Egy gondolat nélkül, egymás bőrének illata, érintése, lélegzete. Évekkel maguk mögött – bár ez még ugyanaz az éjszaka – összeölelkezve vágnak át egy csendes udvaron a Gardošon. Megőrizte a látványt, hogy macskák szundikálnak a földszintes ház tetején, amelybe beléptek. Egy kutya vakkantásai, miközben a meredek lejtőn száguld lefelé a Hunyadi János-toronytól.

Kibújik a ruhájából, és leheveredik a széles ágyra. A fiú egy pillanatra megáll, ellenfényben, az ablak előtt. Noha a szoba homályában

minden olyan elmosódott, a tekintete olyan metsző, hogy semmi, amit addig látott, nem fogható hozzá, még a mostani távlatból nézve is mintha megperzselné. Egész életében ott kísértett az a nézés, noha már régóta kételkedik benne, hogy egyáltalán ő váltotta-e ki azt a ragyogást és mélységet. Ki tudja, mi lebegett előtte, amikor az ágyra nézett, futott át rajta sokadszor. Mind kevésbé fáj ez a gondolat, bár amikor először nyilallt belé, az valóságos ostorcsapás volt. A sejtés, hogy a benne életre szólóan nyomot hagyó szemvillanást talán valaki másnak küldte, valakinek, aki gondolatait betöltötte, miközben az ágyon fekvő Kristinához lépett, a sejtés, hogy egyáltalán nem jelentett a fiúnak annyit, mint neki ő, könnyörtelenül, a végkimerülésig fájdtotta a lelkét. Egyszer majd elmúlik egészen, gondolta Kristina, még mindig nem tudva, jó lenne-e ezt kívánnia, vagy sem. Mintha élete legdrágább kincse volna, ami ahhoz a zimonyi házacskához, a tetőn heverésző macskákhoz és udvarhoz köti. Mi marad belőlem, ha már ez sem fáj? – erre a kérdésre sehogyan sem sikerült kielégítő választ találnia.

Szombat délelőtt a Trieste café üvege előtt asztalánál ülve most is a partot nézi Kristina, sárga köpenyes járókelőket lát. Esik az eső. Sirályok gubbasztanak a sziklákon meg a kikötött jachtok és csónakok fedélzetén. Átkelt a Nagy Pocsolyán. Elmosolyodott, amikor az jutott eszébe, hogy Damir azt mondaná: Velencétől Trieszt – a Venecijától a Trieste – nincs is olyan messze, szárnyashajóval két óra az egész. Az ő esetében években mérhető. Évtizedekben. Mit keres az alakja a képernyőn ebben az órában? A hangja: A versben, akár az álomban, hangtalan siklanak a benne lakók. Régen kilépett Kristina életéből. Teljesen. Mindenestül. Azt képzelte, hogy ő rázta le. De valójában Damir hagyta el, ugyanolyan könnyedén, ahogyan az asztalához lépett aznap reggel a Venecijában. Amikor szakításuk után két évvel a Terazijén összefutott vele, és gratulált neki a díjhoz, amelyet akkoriban kapott, azt mondta, folyton bepárásodik a mikroszkópja üvege, mind ritkábban ragad tollat. Sietett valahová. Megköszönte, hogy kávéra invitálta.

Belehasított az odavetett megjegyzés. Jobb lenne, ha az eszét írásra fogná ahelyett, hogy sziporkákra pazarolja, korholta. Nem csoda, ha öt évbe telik, mire összehoz egy könyvet, ha kávéházi ötletelésekben vesztegeti el a tehetségét.

– Az ilyesmi olykor ugyancsak el tud húzódni.

– Ne becsüld alá a kávéházak fontosságát – mondta neki. – Mellesleg az én verseim olyanok, mint az angol esernyők. Tartósak.

Kapcsolatuk három évig tartott. Kristina Damir kívánalmaihoz és hosszas távolléteihez idomította találkozásaik gyakoriságát. Csak annyit

mondott ilyenkor: Megyek az éjszakába. Ez annyit jelentett, hogy kávéházi rostokolások évada következik. Heteken át nem is látta. Az irodalmi folyóirat, amelyet szerkesztett, mindazonáltal ismert és jónevű volt. A lap nyomdába adása előtt, háromhavonta, háza félig üres szobái padlóján kéziratokkal tele papírdobozok álltak. Írók és fordítók jöttek hozzá. Venecija, Skala, Arany Evező, Sentandreja – éjt nappallá tevő komoly megbeszélések folytak a zimonyi kávéházakban.

Egyik cigarettáról a másikra gyűjtve járkált a kéziratokkal tele dobozok között.

Idenézz! – mondta Kristinának. – Mindegyik dobozban egy énekkar lakik. Mind nehezebb az eredetiket elhallgattatnom, ezek a nyelvek pedig egymáson köszörülnek magukat, egymásba marnak... Megfordul néha ilyesmi a fejedben?

Közömbösen nézte. Először ért meg benne a gondolat, hogy velük is így van, mint a civakodó nyelvekkel, ki-ki a saját dobozában.

Évek múltán, amikor kapcsolatuk mindennapjainak emléke elenyészett, csak a világosan megformált szavak maradtak meg.

Nincs élet verssorok nélkül. Felszántott temetők. Jajszó a sírkereszten. Az alkotás őriz meg mindent. Az Altamirai-barlang bikaábrázolata. Kút a sivatagban. Letűnt civilizációk suttogása. A szépség hagyatéka nélkül minden üres és értelmetlen.

Címek. Nevek, amelyeknek már semmi jelentőségük. És egy életen át éltek az ábrándok. Mítoszok és legendák. Hogyan vehető komolyan egy olyan kor, amelyben a kávéházban három titkos rendőr figyel meg két egyetemistát, és ezalatt megzabálnak egy egész sült malacot? A dinnye-szelet mosolya. Mondani sem kell, ehhez a mosolyhoz a fogak a dinnyemagok. Méghozzá feketék.

Partizánfutároknak adott terek és utcák. Művelődési házak és iskolák. Elesett hősök szobrai. Az egyeduralgó fotográfiai. Beköltözés kihalt dubrovnikai úri családok villáiba. A múlt záloga, letét nélkül. Egy kor köttőanyaga, amely visszaporlad homokká. Borozan meg azt mondja: Ezer év múlva semmi nem marad, csak a kicserélt strófák.

Továbbra is jelenvaló, itt, a Fishermans Darphon; jelenvalóbb bármelyiküknél őutána. Hangjával és alakjával, a zimonyi éjszakák sápadt jeleteivel, mint ezer éve. Igék, kötőszavak sehol. Csak főnevek. És világos hangsúlyok. Melléknevek. Idő- és helyhatározók. A nyelve megmaradt. Egész archeológia. Kialudt internetes címek mögötti világok. A jelszavak elkallódtak. Álom ébredés nélkül. Tanúk nélkül.

Nem állhat meg. Mert ha megáll, lanyhul a lendület, a napok fogaskerekei akadoznak, a végtelen „most” kihuny. Habozás nélkül „in medias res”. Nem szabad visszaneézni. A Trieste café széles üvegein át elé táruló tájban elmerülve Kristina megborzong a szakadék peremén, amely ebben a szabályozott életben nyílik. A résnyire nyitott ajtót gyorsan becsukja. Kivénhedt számítógép módjára cipeli magával az internetes szemetet, egyre hosszabbra nyúlik mögötte az árnyék, amely elől menekül. Menynyi katyvasz felhalmozódott az évek során, és nincs az a program, amely egyetlen „delete” utasításra megszabadítaná a teherből. És még ha ez sikerülne is, a lelassulását nem hárdítaná el vele. Belefáradását a hosszú útba. Mely reggelre mindig az előző nappal súlyosabb, piszkosabb. A valóság? A mindennapi nyűgök együttese, a szilárd domborzatba hűlt múlt körvonalaira feszítve, és párálló fehérség, amelybe láthatatlan tintával íródik a jövő.

A rétegződés itt máshogy fest. A múlt az valami más. Nem tud választóvonalat húzni mi és ők között. Mert azok valami más mi és más ők. Ő itt abból is hiányzik, ami a mi, és abból is, ami az ők. Minden kontextusból. Mentés minden elkötelezettségtől. Megkövült a magányban. Ezt be kell ismernie magának, amikor szombati kiruccanásain időről időre elmerészkedik a résnyire nyitott ajtóig. Nincs olyan életmodell, ami a megvalósított egzisztenciájától függetlenül létezne, olyan modell, amelyet követnie kellett volna, hogy végül megközelítse a célját. Vagy élet az élet, vagy valaminek az utánzata, amiben elveszel. A nem létezés másolata. Nonszensz, de mégis... tényleg így van. Kristina hiszi, hogy valahol a mindennapokon kívül létezik egy helyénvaló élet, az a modell, amelyet minél jobban meg kell közelíteni. És minél jobban megközelíti, annál kiteljesedettebb, annál elégedettebb lesz. Házi feladat megadott témára: Én és az életem. Valahol okvetlenül találkozni fognak, egybeolvadnak, és onnantól fogva már csak mi leszünk, az életem és én, én és az életem.

Havonta egyszer vagy kétszer elmegy a Trieste caféba a Fishermans Darphon. Templomba járás helyett. Messze-messze mindentől, ami az élete volt. Boston után – ahol négy pokoli évet töltött el minden erejét az alkalmazkodásra összpontosítva, érzelmi hibernáltságban – áttelepülése a Nyugati partvidékre a régóta várt végjáték elérkezésével lepte meg. Minden a lehető legjobban alakult. Munka egy laboratóriumban, közel a repülőtérhez, lakás San Francisco egyik legszebb negyedében. És a cseh származású Ian, a filozófia segédtanára a Berkeley-n, akivel már egy év óta tart a kapcsolatuk. Iannal az utolsó fátyol is lehullott fojtogató múltjáról. Felhagyott a levelezéssel, nem böngészgette többé az interneten a belgrádi és a zágrábi újságokat. A lelkek temetője, Európa minden eseményét mindkét oldal

fáradhatatlan bloggereknek a kommentárjai alapján ítélte meg. Bostoni odújában valaha – így becézte a város peremkerületében, egy viktoriánus villa tetőterében lévő garzonlakását – késő éjszaka az interneten szörfözve blogokat kommentált. Igen, örökre elment, de a valahova tartozás ösztöne nem oltható ki egy elhatározással. Csak semmit ne nyomjunk el. Teljesen kiélni magunkat. Hat időzónát átlépve többet látott az egészből, mint amikor nyakig benne élt az örökös marakodások honában. Mert minek is nevezhetnénk a rossz végtelenítését, amikor vége volt a háborúnak? A föld nem hánykolódott tovább, a csordák hazatértek, ki-ki a maga karámjába. Csak a farkasok csatangoltak továbbra is szabadon. Tompa düh feszítette. Minduntalan egy kérdésbe ütközött: miért kellett neki elmennie? Valaki hibás benne, valakinek felelnie kell érte.

A pénz hazafiságnak álcázott csatornáit. Ez az egyszerű látélet egész mezítelenségében mutatkozott meg, amikor megkezdődtek a letartóztatások, feljelentések, siralmas bírósági eljárások, védett tanúk állítása, üzletelés a bűnözőkkel. A söpredék vigyorog az arcodba a tévé képernyőjéről, mentegetőzik és vádaskodik. Az eszmék nagy szavai mögött végtelenül közönséges indítékok húzódtak meg. Már-már emberiek. A patriotizmus szajkózása nélkül nem volt lehetséges a tőke újraelosztása. A hadi gépezet hatalmas mechanizmusát – melynek beindításához kisemberek egzisztenciáját kellett szétrombolni – elemzők és szakértők, bankárok és írók, történészek és bölcselek, politikusok és újságírók osztagai szolgálták ki. A jelszavakat és esküteteleket, történelmi küldetést és hősi eposzokat közönséges rablók fáradhatatlan szívverése kottázta. Nem, ez nem lehet igaz, szörnyülködnek az álszentek. Mert ha ez igaz, akkor mi is bűnösök vagyunk. De mibőlölünk annyian vannak, hogy a háborúellenes propagandának sosem lehet hitelt adni. A hajózás útiránya semmi esetre se változzon. A hajó irányítói rács mögé kerültek, de mi a híres hajótörések emlékét dédelgetjük. És amíg csak vannak emlékeink, van saját változatunk az eseményekről, megóv bennünket a szabadságért vívott harc jelégéje. Bianco meghatalmazás minden bűntényre. Igen, persze, előtte is szabadok voltunk, de mindig tágítható még jobban a szabadság. Emlékműveket emelni, mielőtt a történelem kiforná a hivatalos változatot. Igazságunkat beleszuszakolni az iskolai tankönyvekbe. Továbbadni a stafétát. A méreg nem veszít erejéből, az évek során csak maróbb lesz.

Mindezekben az években egy kép vissza-visszatért Kristinának. Nem tudta elfeledni. Kopaoniki kirándulás alkalmával látott valahol egy falusi útkereszteződésben a fára kiszögezve egy gyászjelentést. Egyenruhás fiatalember, Sava Mrkić, tizenkilenc éves, elesett Srpske Moravice mellett. Valahol Likában. Miféle agyalógyult kombináció vitte a halálba ezt

a fiatal embert száz kilométerekre a szülőfalujától? Az ő élete beleépült a végszámlába, a konvertibilis valuták fekete árfolyamába, a haditudósítók napidíjaiba, a békekonzferenciák résztvevőinek mosolyába, raktárosok, vendéglősök és fogorvosok karrierjébe, akik egyik napról a másikra népszerűkké emelkedtek, s arcképeik ott díszelnek a világlapok címlapjain. Róttá köreit a viktoriánus villában Boston peremkerületében. A szerencsétlen ifjú nevét hajtogatta magában, mint valami mantrát, amelybe belesűrűsödik a rettenetes évek minden értelmetlensége. Menekültek menetszlopai, üszkös romok, sírhelyek. Vállvonogatás, amikor mindennek vége. A nyomorúságos mondat: az élet megy tovább. Mintha ez mindenkit feloldozna a saját gyávasága alól. A téboly alól, amelyet milliók nyögtek. És most, hogy a kórságnak vége, behajóznának megint a józan ész kikötőjébe.

Kihajolt az ablakon, és a csendes utcát övező fasor, a villák lombok közül kikandikáló tetőzete helyett a toronyházakat látta a Crveni krst felé, a Južni sugárút felé a domboldalban sorakozó családi házakat. Az ötödik emeleti lakás magasából rálátni az ő Belgrádja egy darabjára. A test gyorsan feledi a hosszú utazást, a bútorok körvonalait, a régi vízcsapok szeszélyeit, a tükör szélén a vakfoltokat, és a hitehagyók könnyedségével szokik hozzá a tárgyak új elrendezéséhez. Mint ahogy az ő szeme is megszokja a másfajta göngyölegeket, a takarók és törülközők új mintázatát, a berendezés új formáit. A jelen, akár a levedlett kígyóbőr, összetöpped, és semmivé lesz. Új jelen jön. És ez soha nem felel meg az elgondolt jövőnek. Cukorkásdobozok, amilyenek nincsenek többé. Szappan sincs abból a korból. Sem pedig ceruza, vajkockagöngyöleg, postabélyeg, úrlapok. Egész civilizáció süllyed el egy-egy évtizeddel. Az emberekben, akikkel megismerkedik, semmi közös sincsen az ő múltjával, amely itt, a Csendes-óceán partján csak az ő személyes múltja, semmi több. Senkivel nem tudja megosztani. Még Iannal sem. Amikor gyermekkoráról és fiatalságáról mesél neki, olyan, mintha egy marslakó mondaná.

Mind egyformák vagyunk. Így gondolták azok, akik a hatvanas években a belgrádi aszfalton cseperedtek fel. És mindenütt széltében-hosszában, az országnak, amely már nem létezik. A tengerparti városokban és a zord belvidéken, boszniai völgykatlanokban, Szlovénia idilli településeiben, álmos vajdasági kisvárosokban. Lehetséges volna, hogy ilyen gonosz módú mások voltak? Miből fajzottak olyan szörnyetgekké, hogy két-három évtized múlva puskacsövet szegezve nézzenek farkasszemet egymással, és gyűlölködve lássanak egymás gyilkolásához? Milyen elmaradt számlák értek be? Kiké volt itt a letét? Kié ez a múlt? Az emlékezet rostalói gondosan

vezették a könyvelést. Minden történésnek megvan a fonákja. Szép kis füzére gyűjthető ki a személyes kudarcoknak és sérelmeknek a történelem teleírt partitúrájából. Jegyzetelni és bevésni. Míg fel nem virrad a nap, el nem dördül a sortűz, és a sörétek ólma rajzik szét körülöttünk.

Nem, uraim, én nem az eposzokból, a hősi mítoszokból léptem elő. Van keresztlevelem, három nemzedékre visszamenőleg tudok a felmenőimről. Ennyi éppen elegendő. Ennél tovább nem kellene vájkálni. Vesztélyes dolog két, három évszázad előtti jelenben élni. Nem, uraim, nekem csak a személyes történetem van meg. Őseim halottak. Nem velük kelek és fekszem. Zárt ajtók mögött voodoo-szertartások. A rockerek nem igazi rockerek voltak. Álarcosbálban mindenki a maga maszkja mögé bújva. Minden lehetőség játékban van. A mesterlövészek most újra egyszerű, békés polgárok. Lelkük sötétkamráiban előhívatlanul a büntettek negatívjai. A felbujtás útjai kifürkészhetetlenek.

Egzotikus szigeteken sokasodtak a titkos számlák. Hazafias küldetésben gyanús tranzakciókat bonyolítanak le bűnözők. Alvilági szélhámosok százalékokat számítanak fel. Rablott zsákmány családi hagyatékká nemesül. A semmiből dinasztiák sarjadnak.

Az újságok afférokát teregetnek ki. Cáfolatok és kommentárok. Minél több szereplőt bevonni a játékba. Az egyedüli védőpajzs a sokaság. Mindent szentesít, ha a nép nevében történt. A zűrzavar egyre nő, a játéktér tágul. A kollektívum fellángolása elemésztí az elvetemült egyéneket. A patriotizmus egyéni vállalkozói konszernekbe tömörülnek. Nem lényeges, ki kezdte és mikor. S miért. A hősök konfekciója új modelleket dob piacra. Mindenfajta tébolynak van díszköntöse. A háború mérnökei béke üzemmódra váltanak.

Repülőtereken és a parlamentekben buzgólkodik a kamarilla, elsötétített üvegű autókban olyan sebességgel suhannak el tagjai, hogy a lelkiismeret fel sem eszmélhet. A bűncselekedeteket rég oldja a történelem óramutatójának észrevétlen mozgása, az óraütések a mosolygóság és sikererek érverését mérik.

Ezek volnának azok az emberek, akik között az ifjúsága eltelt? A nyaralásokon semmit sem vett észre. És amikor megölték Đinđićet, azt mondta, vége, nincs több remény. Most megint mindenki kénye-kedvére azt tesz, amit akar. Osztályfőnök nélkül maradt osztály, csak néha valaki előtolakodik a posztra. Nemcsak hogy tart majd tovább, végül már természetes állapotnak vehető a kaosz. Kristina áprilisban készülődni kezdett a kitelepülésre. Fiatal tudósok előtt a Nyugat nyitva állt. Münstert elvetette. Németország túl közel van. Messzebbre kell menni, ahonnan körülményesebb lenne visszatérni. Átkelni a Nagy Pocsolyán, ahogyan valaha, az

érettségi bál éjszakáján a cigányasszony jósolta meg a Venecijában. Minden meg van írva a tenyerében.

Utazás Budapestre. Marija elkíséri. Fülledt panzió valahol a pályaudvar közelében. A városban minden összepréselődik. A jó öreg, beteg Európa. Marija megint levegőért kapkod egy kapcsolatban. Szerelmi háromszögben vergődik. Valaki olyannal, akiről azt mondták volna, ez az esetük. Forrófejű fiatal, tehetséges szatirikus, aki megfészkelte az elnöki kabinetben. Univerzális beszédíró, aki azt képzei, hogy ebből az örvényből van kiút. Ha majd egyszer ráun.

Soha sincs késő nekivágni, mondja Kristina. Világgá mentek ötven-, hatvanévesen is. Nemrégiben olvasta el Nina Berberova emlékiratait. Ötvenéves fővel és a zsebében tíz dollárral érkezett Amerikába, anélkül, hogy egy mukkot tudott volna angolul. Hagyd már az ilyen meséket, mondja Marija. Ezek írók. Velük minden másképp van. No akkor keress magadnak egy író, incselkedett vele Kristina. Úgy hamarabb otthagyd.

Innen, a Keleti partvidékről már nem köt meg a régi láthatár, írja Kristina Marijának fél évvel azután, hogy elhagyta Belgrádot. Semmi nincs, ami megbéklyózna, egyszerűen minden más. A színek, a szagok, az ízek. Minden! Nem arról van szó, hogy jobb. Ilyen kategóriákkal nincs mit vesződni. Mert miközben latolgatod, hogy jobb-e vagy rosszabb, még csőbe húzva teszed, méricskélsz. Sivár élet az, amit hasonlítani kell valamihez. A tengerentúlon ennek vége. Új időszámítás, mindegy, mennyi van még hátra. Hiszen tíz év is nagy idő. Egy-két év alatt lemállik a fojtogató fülledtség. Szabadságom alatt sem óhajtok visszamenni. Európa össze-ment. Az egész elfér egy szerelvényben, amely érthetetlen viszonylatokban vonszolódik. Táborból táborba.

Jellemző Kristinára, gondolja Marija e-mailjei olvasása közben. Hajlamos a túlzásokra, ahányszor csak irányt kell változtatni. A visszafogottság veszedelmes, az árnyalás gyengíti a tetterőt. A fordulathoz fekete-fehér kép kell. Semmi sem elég jó ahhoz, hogy ne lehetne odahagyni.

Budapestre utazásom sorsszerű volt, írja Marija. Megismerkedtem Markóval. Író. Írónak készül. Különös szerzet. Nagyon különbözik mindenkitől, akit eddig ismertem. Eddig nem írtam róla neked. Miért nem? Legfőképp babonából. Szerettem volna, ha ez a történet működik. Beismerem, tartottam tőle, hogyan fogsz rá reagálni. Hogyan fogadnád valaki életrajzát, ha az inkább egy összesűrített diagnózis, mint igazi curriculum vitae. Kikapcsoltam a térfelügyelőt a mindennapjaim felett. Még le sem szállt veled a repülő, amikor ismeretséget kötöttem vele, lehetőség e-mailben beszámolni róla, hogyan. Csak azért álltam rá a találkozásra, hogy erőt vegyek a fásultságon, ami a repülőtérről visszatérve fogott el. Úgy

terveztem, hogy még az éjszakai vonattal visszautazom Belgrádba. De egy álmatlan éjjel után túlságosan fáradt voltam hozzá.

Kristina elmosolyodik. Még egy örült, akinek anyukát játszhat. Negyvenévesen a nagynéni-nagybácsi ajnározza. Gyermeke van Ausztriában. Készül valamire? Írónak? Ne már!

Van itt még valami. Milyen könnyűszerrel tett szert mindig pasira Marija. Talán Damirt is csak átengedte neki. Kristinában sohasem aludt ki a gyanú, hogy a metsző nézés az elsötétített szoba homályában azon a reggelen az érettségi bál éjszakája után valójában Marijának szól. A macskák a tetőn, a Hunyadi János-torony alatti lejtőn rohanó kutya ugatása is hozzá tartozott. És ki tudja, mennyi verssor? Vagy nem távolodtak-e el mind jobban egymástól Kristinával éppen az idő alatt, amíg ő Damirral járt? Ahányszor csak négyesben mászkáltak – mert Marija sohasem maradt lovag nélkül, csak úgy ragadtak rá a férfiak –, Damir mindig különösen elemében volt.

Szakítottam Dejannal. Végleg. Egyszerre minden megoldható lett, ami addig olyan bonyolultnak tűnt, írta Marija. Nem árultam el neki mindjárt Markót. Micsoda mértan: egy ideig két háromszög. Szórakoztató volt.

Mindig szörnyeteg jut ki neki. Évekbe telik, mire kikecmereg a rab-ságból. Százszor mondta neki, hogy a szörnyeteg nem eleve adott. A pimaszság és az önzés megengedett mértéke termeli ki. Amennyit hagynak neki, annyira terjeszkedik. Nem tud holt munkáról, nem szólhat bele más a szörnyeteg könyvelésébe. A határokat nem a csere, hanem a kisajátítás megkönnyítéséért törlik el. Skrupulusok nélkül. A szörnyeteg a másik által lehetővé tett optimális körülmények között, az eszményi mikroklíma biotópján keletkezik.

Már két hónapja együtt élünk. Az én lakásomban. Nyáron elmegyünk Bécsbe. Megismertet a kisfiával. Marko apja vendéglős. Két éttermet működtet Bécsben.

Mit irkál? Milyen távoli ez az egész. Ostobaságok körhintája. Marija nővére, Neda szerelmes. Igen, emlékszik arra az évfolyamtársára. Rudi Stupar. Egy balek. Honnan került megint elő? Hát nem horgonyzott le Németországban? Visszatért. Nagy sikert aratott a drámájával. Még egy író? Micsoda cirkusz. Önképzőkör. Ezek a népek tisztára megbondultak.

Mit írjon neki? Egyáltalán írjon-e neki tovább? Ez nem az ő története. Kristina érzi, hogy elszívja az erejét ez a belgrádi szál. A felületes válaszoltság a barátai e-mailjeire. Még édestestvérével, Milenával sincs türelme ugyanarra a hullámhosszra hangolódni. Persze hogy rossz nekik. És csak még rosszabb lehet. Arrafelé évek óta nem változik a műsor.

A nézőtér pedig mindig tömve. Eltompította őket az előadások egyformasága. Minden félbemarad, semminek nem jutnak a végére. Senki nem vesz belőle észre semmit, mert nincs is mit látni a színpadon. Nem kíváncsiskodnak, nem beszélnek. Az élet elposványosodik, mintha másé lenne. Mintha nem most tartana és soha máskor. Úrrá lenni saját életünkön. Határozatokat hozni. Maradéktalanul vállalni a kockázatot. Teli tüdővel lélegezni.

Marija mindezt éjszakánként az interneten barangolva állapítja meg. Nem véletlenül utasítják vissza az indiánok, hogy fénykép készüljön róluk. Gyengíti a testet és a lelket, ha az ember arca fondorlatosan megsokszorozva másvalahol is jelen van. Rossz végtelenség. Ő már nincsen ott. Ők sincsenek itt, egy olyan civilizáció ragyogásában, amelyben minden működik. Ahol októl a következményig mindenki számára látható, világos az út. Misztifikációk és kétes metafizika nélkül. Mindennap negyven perccel utazik vonattal Boston másik végébe, a távoli külvárosba, munkahelyére, az intézetbe. Már két hónap után új szokásokat vett fel, egészen megváltozott. Az egyik, hogy mindennap maszturbál. Belgrádban is eltelt olykor néhány hónap anélkül, hogy szexelt volna. De csak ritkán elégitette ki önmagát. Itt ezt a szokást a biztos ellazulás eszközének fogja fel, jutalomnak a megfeszített nap után. Gondosan választ magának olvasmányt az utazásra. Többnyire olyan írók könyveit, akik, akárcsak ő, úgy jöttek Amerikába. És itt maradtak mindörökre. Singer, Nabokov, Nina Berberova... Azt keresi, ami erőt ad.

Kristinát nem örli fel a reménytelen erőlködés, hogy mindennek megfeleljék az értelmét, hogy folyton olyasmibe ütközzön, amire nincs befolyással, mint Mariját. Kristina maga rendezi be a színpadot, felrakja a díszleteket, kiválasztja a beszélgetőtársait. Még a sűgöt is. Nem érti Marijában azt, hogy örökösen halogatja azokat a banális és unalmas feladatokat, amelyek teljesítése nélkül egy tapodtat sem tud előbbre jutni. A kishitűség foglya a mindennapok útvesztőjében. Miközben életvitele hidegen hagyja, a tisztaság keresésében ég, szilárd meggyőződéssel, hogy létezik valamiféle hősies élet, nagyszabású tervek jegyében. Gonoszság és képmutatás, apró emberi csalafintaságok, a kapzsisággal, a bánattal és nyomorúsággal terhelt siralmas számlák nélküli. Kristinát mindig bosszantotta Marija kényelmesége, amelyhez ürügyet Homérosz verseinek tisztaságában, az antik méretarányok tökéletességében, Csehov drámáinak melankóliájában talált. Belső világa természetes folyamánya volt nem mindennapi szépségének. Mindig felkeltette környezete figyelmét, tálcán kapott meg mindent, amit csak kívánt. És ez megerősítette abbéli meggyőződését, hogy az emberek alapjában véve jók.

Noha Kristina is mutatósnak tudta magát, tisztában volt testi hibáival, amelyeket kendőzni kell. Titkos stratégiákkal ajánlatos készülni a szereplésre, a figyelemkeltésre a külvilág előtt. A hibák elegyesek voltak: keskeny arc, pipaszár láb, kis mellék. Ám ott volt Kristina fegyvere: a mosoly – széles és mámoros, átütő erejű, mint a villámfény. Egyszeriben beragyogta a beszélgetőtársát, elvonta figyelmét az ügyetlen vonásokkal kialakított arcformáról, magabiztosságot és csáberőt adott neki. Ez volt az ütőkártyája.

Kristina saját csapdájába esett. Létrehozta azt, akivé lenni szeretett volna, olyan kiadását villogtatta, amelyet rendszeresen karban kell tartani. Örökös alkudozásban saját magával. És nem lehetett visszacsinálni. Csak fokozni. Mind nagyobb iramban. Ide, a Keleti partvidékre mindazok helyett érkezett, akik ott rekedtek a lélektemetőben, elhagyva magukat, együgyűségben, képtelenül arra, hogy ellenálljanak a rossz hétköznapok tehetetlenségi erejének. Ő a képviselőjük itt. Az ő szemükkel nézi a tájat, amikor reggelente pontosan a meghatározott időpontban felszáll a helyi érdekű vonatra, hogy az intézetbe utazzon vele. Munkahelyén mosolya a névjegye, mindig kicsit távolságtartóan, úgyhogy a partnerében mindig ott él a dilemma, vajon szemérmessége vagy talányos közömbössége játszik-e közre ebben.

Az Amerikába utazása előtti éjjelen a poros pesti hotelben Kristina sokáig állt még az ablak előtt, miután Mariját elnyomta az álom. Valahonnan a pályaudvar felől a gépkocsiforgalom egyenletes zúgása hallatszott. Gyakran hasított bele a rendőrségi autók átható szirénázása az egyenletes morajlásba, amelyhez füle már hozzászokott. A tengerentúlon rá váró új élet üzen. A tetők felett a reklámtáblák fénye dereng. Az egyedüli vigasz, hogy mindig, de mindig és mindenhol ott van egy pont, a szembesülésé. A be nem teljesült lehetőségek úgy fénylenek, mint ahogy Budapest ragyog ebben az órában. Szépek, mert távol vannak, a beteljesületlenség biztos fedezékében. A távozás büszkesége. Mindig és mindenben ő volt az első. Tizenöt évesen veszítette el a szüzességét.

A gyengén megvilágított parkból részeg gajdolás hallatszott fel. Prostitúáltak és travesztiták ácsorogtak a járdaszélen. A ritkán elhaladó autók jöttére leléptek az úttestre, arra számítva, hogy valamelyik megáll. Kristina erősnek érezte magát az ablakban dohányozva. A jelenet egy negyed századdal korábbi képet idézett fel benne. Marija meg ő akkor is titokban cigarettáztak a Vrnjačka Banja-i hotel ablakában. A májusi éjszakák egyikén veszítette el a szüzességét Kristina. Pajtásai körében ő szerzett először ismereteket a szexuális együttlétről. Merő kíváncsiságból kezdett ki egy helybeli fiúval.

Valaki járt ebben a városban, csokolózott odalenn a parkban. Vagy csak ült egy padon, és elképzelte a csokolózást. Itt éjszakázott, ebben a

szobában. Szavakat hintett szét, amelyek továbbra is ott laknak a sárguló tapétában. Ujjnyomok a bútorok viseltes politúrján. Árnyak az inkább garniszállóra, semmint szálláshelyre hasonlító intézmény folyosóin lógó vak tükrökben. Kellemes bizsergés a gyomra tájékán. És sóhajok, mélyről jövők, lassú ütemben, mintha az időt nyelné, amelynek elébe megy.

Marija tempósan szuszogott. Meg se moccant. Valószínűtlennek hatott arra fehérsége a félhomályban. Ellazult, spontán. Minden felvirradó nap elé kitérülve, szilárd tervek nélkül, mégis megmakacsolta magát abban, amit nem akar. Ragaszkodással az akarathoz.

Rendszeresen visszatér utolsó európai éjszakájából ez a kép, amikor a fárasztó nap után ledől bostoni odújában, és a keze magától elindul a combján. Kiválasztani a hálótársat. Fölébe hajolnak a sötétségben. Tétovázik, ki legyen az. Az idő sok-sok zsebéből jönnek elő. Mi mindent el nem raktározott a memóriája! Ha csak egyetlenegyszer látta is némelyiket. Lelépnek a járdáról, mint Pesten a prostituáltak és a travesztiták, belebámulnak az arcába. A fekete bőrű laboráns mosolyra villanó gyöngyfogsora, mindig ott van valahol a közelben, amikor betoppan az intézetbe. Ruganyos testétől ájulás környékezi. Mind gyorsabb ütemben váltják egymást a keze ritmusára. De a csúcsponton, a kielégülés előtti utolsó momentumban Damir jelenik meg. Csípője erőteljes rándulásával mélyed Kristinába. Egy szellem, annyi év után, szilárd és tartós, mint az angol esernyők. Meg nem hódítható, senki által nem birtokolható egészen. Amilyen ő maga is. Hiába próbálta bolygópályára állítva befogni, saját szokásait átplántálva hű szatellitjének megtenni. Ámbár, miután minden elmúlt, talán nem is alakult így a legrosszabbul.

Elhessegeti a szentségtelen gondolatot. Csak az erőfeszítésből fakad szenvedély. A hódítás felajzza az embert. A nyugalommal mindig változik a kép. Kopik a fényes máz. Nem sejlik fel irány. Pattognak a kialvó reflektorok. A színpad megint kiürült. Gyorsan vissza a szilárd szerkezetű napokba. Oly kellemes vad ölelése, amikor nincsenek gondolatok, amikor még semmi sem öltött formát. Nincsenek kötelezettségek. Csak a test feszülése, viszonylatok pókhálónadékatól mentes kielégülés. Egy kapcsolat, amely úgy marad fenn, hogy eleve kizárt az életre szóló összefonódás kifejlése. Mert még az elején tartanak. Mindketten mozgásban vannak. Arccal valamilyen holnapnak, amely áttekinthetetlen, birodalma sokkal nagyobb a mánál is, a tegnappal is. És éppen mert a vég egyértelmű, de láthatatlan, minden együtt töltött perc kerek.

Kristina irtózott a fényképalbumok, e lehangoló emlékeztetők lapozásától. Fél évvel Bostonba érkezése után sem érzett készletet, hogy felnyissa a kartondobozt, amelyben a pár nappal az elutazása előtt albumokból

összeválogatott fotókat tartotta. A fényképeket ismeretlen rendeltetéssel rakesztik és őrzik. Komódokba temetve. Ki kellene hajítani, most, az egészet, megszabadulni az emlékezés ballasztjától, kizárólag ott lenni, ahol vagy, a múlt hiányával erősebben. Értelmetlen próbálkozás. Teátrális és nevetséges. Mintha a múltat ki lehetne hajítani. A legtöbb, amit tehet, hogy minél kevesebbet időzik ezekben a fülledt zugokban. Hány évnek kell hozzá eltelnie, hogy múltja poggyászában egy amerikai réteg is képződjen? Eljön majd egyszer, amikor a holnap kevesebb lesz a tegnaphal. Mennyi időbe telik, míg elhalványul metsző tekintete a zimonyi szoba félhomályában? Míg eltűnnek a tetőről a macskák, elhal a kutyaugatás a Hunyadi János-toronynál? Talán egyszer, amikor az átkelés a Nagy Pocsolyán messze mögötte lesz már. Amikor keze éjszakai kószálását élet-hosszig tartó kapcsolatra cseréli. Amikor a csókok ismét soká tartanak és mámorítóak lesznek, mint azon a reggelen a révkapitányság előtt.

A Nagy Pocsolya kettejük közösen használt szóképe volt. Gyakran elővették. Sok különféle jelentésárnyalatban, de mindig azt hangsúlyozva vele, mennyire mulandó minden, ami valamikor elkezdődik. Így aknázták alá minden lehetőségét annak, hogy valamelyikük komoly kapcsolat bejelentésére bátorodjon fel. Ki-ki fenntartotta jogát a magányra, valamilyen saját időre, amelyről nem köteles számot adni. Valójában Damir tett így. Kristina pedig a hiúságtól ösztönözve elfogadta, soha nem is firtatva, valóban ezt szeretné-e ő maga is.

Damirnak Zimony volt a világ. Keveset utazott. De sokat olvasott. Egyik nyáron, még egyetemistaként, nemzetközi diákjegyet váltva bejárta Európát. Még abban az időben volt ez, amikor a vízum fogalma értelmetlen absztrakció volt. Csak tíz évvel később kezdődik a sorbanállás Belgrádban a külföldi konzulátusok előtt. Fémkordonokat állítanak fel, hogy a várakozók tömegében rendet lehessen tartani, kettesével kígyózik a sor egészen az áhított tolóablakig, amely előtt alázatosan meggöndyülve, mint a gyóntatószékben, pár percük adódik arra, hogy ügyüket előadják, hogy kivételezésért kunyeráljanak, mielőtt az életrajzi adatok besorakoznának az úrlapok sűrű rovataiba. A mord tekintetű hivatalnok pedig felfedezi, hogy a mellékelt iratokban valami még mindig nem stimmel. Vagy egykedvűen ráüti a pecsétet a kitöltött úrlapra, és kiadja a sorszámozott cédulát, rajta a dátummal, amikor az útlevelebe kerülhet a vízum.

Nappal keresztül-kasul bejárta a várost, múzeumokat és képtárakat látogatott. Este kiment az állomásra, kiválasztott egy relációt, amely hat hét óra alvást tesz lehetővé, és aztán addig ment a félig üres éjszakai szerelvényekben, amíg üres fülkét nem talált. Megesett, hogy holtfáradtan, felcsábult valamelyik peronon egy üresen álló szerelvénybe, amelyről ki

sem tudta deríteni, merrefelé tart. A vonatokat tehát mozgó alvóhelyeknek alkalmazta. Reggel valami isten háta mögötti településen találta magát, odalenn délen. Csavargott Provance, Szicília, Bajorország vidékein. Hentente néhányszor felutazott a székvárosba, az est leszálltával pedig beszállt a vonat-szállóba, és visszament délre. A két hónap alatt, amíg Európában csatangolt, csak valami tízszer éjszakázott szállodában, ilyenkor megtisztalkodott, és felfrissülve folytatta az útját.

Ezen a nyáron teljesítette a kitűzött feladatot: első kézből megismerni a világot. Vitákba keveredve, jóval később, amikor a magas schengeni fallal öveztek hazáját, egy született levéltáros emlékezőtehetségével emelt ki a magabiztos érveléshez valamilyen személyes tapasztalást egyetlen európai körútjából. Damir élesszemű megfigyeléseinek nehéz volt ellenállni. Találó riposztjai olyan szilárdan megálltak, mint a mozdíthatatlan verssorok.

– A világ ott van, ahol leledzel – mondogatta. – Idegenforgalmi ügynökségek felszínes útvonalain járva nem fogod jobban megismerni.

Amikor pedig Kristina felhánytorgatta, hogy már két éve nem mentek sehova nyaralni, Damir közönyösen legyintett.

– Van elég víz és napsütés Zimonyban. Egy kis földrajz, legtöbb történelem. Utazz csak le a tengerre. Menj el Görögországba, Hvarra vagy Dubrovnikba, ahova tetszik. Nekem az Adria itt van az ablakom alatt. Béérem a Venecijával.

– Hogy lehet az, hogy egy ember, aki azzal büszkélkedik, hogy betekintése van az egész világirodalomba, valójában saját zsebkendőnyi kuckójának a foglya? – méltatlankodott Kristina.

– Százszor megmondtam neked, minden utazástól viszolygok, mert tiszta időpocsékolás, a legbiztosabb módszer a költői ihlet kiirtására. Jobb szeretem a szabadságot Zimonyban, mint a száműzetést a nagyvilágban.

És ilyenkor a két fő érvehz folyamodott, elővette két legnagyobb költői példaképét: Kavafiszt és Pessoaát. Ki-ki a városa jó szelleme volt: Alexandriáé, illetve Lisszaboné. Ismerős utcák mindennapos koptatásával írtak mitológiát. A genius loci kimondására teremtdött hangok. Ők azok, akik benyitnak minden ajtón, benéznek minden ablakon, leereszkednek az alvilágba, bejárják a temetőket, meghallgatják a magukra maradottak és eltaszítottak fohászatát. Ők azok, akik minden halotti bizonyítványból kiolvassák az életutat.

– Te csak egyszerűen lusta vagy – vágott vissza Kristina. – Zavaros elméleteket tákoltál össze, csak hogy mentséget találj a saját nehézkességedre.

– Ne becsüld túl a szorgalmamat...

– Nohát, elegendem van az efféle kioktatásokból: ne becsüld túl a szorgalmamat, ne becsüld alá a kávéházi szeánszaimat! Ne becsüld alá a semmittevés áldásait. Te egy emberkerülő vagy, aki behúzódott a barlangjába! Létezik még valami Zimonyon kívül?

– Létezik. A környéke.

– Nagyon vicces.

– Zimony és környéke. Milyen jól hangzik.

– Neked talán igen, nekem nem.

– A te városod a Nagy Pocsolyán túl van.

Kristina kis szúrást érzett, akárhányszor Damir ilyesfajta célzást tett. Gyanította, hogy módszeresen teszi, így tart biztos távolságot, nem hagyja, hogy túl közel kerüljenek egymáshoz, egybevegyüljön az életük. Damirral az életük mindig párhuzamosan futó, de sohasem találkozó sínpár marad.

Szemére vetette a lánynak, hogy túlságosan nagyravágó. Hogy a holnap eltakarja előle a márt. Amikor pedig Kristina ellene vetette, hogy az ő hivatásában leelőször is be kell fejezni az egyetemet, a fiú esetére utalva – a ragyogó előmenetelű egyetemi hallgató a másodév után hirtelen odahagyta világirodalmi stúdiumait –, Damir elnevette és valamelyik tréfás kiszólásával ütötte el: a szorgalom átok a költőre. Vagy: ha Kavafisz csak hetven verset hagyott hátra, miért kellene nekem ennél többet? Avagy: jobb a teli fiók, mint az üres könyvek.

– A baj csak az, hogy a te fiókod üres – felelte Kristina.

– Lekem, jusson eszedbe, hogy nekem fiókom sincsen. Így hát ez is kipipálva.

Pár héttel Amerikába utazása előtt Kristina alig tudta legyűrni magában a késztetést, hogy felhívja Damirt. Azokban a napokban sokat gondolt rá, mert hiszen, lám, maradéktalanul beteljesül a Nagy Pocsolya metaforája. Csak azért nem szánta rá magát, mert attól tartott, hogy amikor lezárni készül élete egy szakaszát, a Damirral való találkozás meggyengítené, talán meg is bolygatná a lépések oly világosan lefektetett sorrendjét, amely a továbbiak garanciája. Emellett pedig ki tudja, hogyan fogta volna fel ő? Gyengéségnék? Hogy annyi év után sem feledheti?

Persze nem így van. Damir legmeghatározóbb emléke. Utánozhatatlan. Úgy lehet, megismételhetetlen. De három év után mindkettejük előtt világos volt, hogy ez nem folytatható a végtelenségig. Damir majd élete végéig Zimony kávéházait járja éjjelente, napközben cédulákat dugdos a kartondobozokba, egyik cigarettáról a másikra gyújtva, és mint egy kísértet, köröz az üres szobákban. A révkapitányság táján lebeg, eltelve magától, a fröccsöktől elkábultan, lelassulva és alámerülve, mint a Dunán sikló uszályok. Napjai sorjázását előre bemérte. A karantént választotta. Mert

egy nyár alatt megnézte magának Európát. Világot látott. Minek térne vissza oda? Ha a visszatérésnek van valami értelme, akkor nem a városok és a tájak miatt van. Nők miatt sem. Csak Homéroszhoz, Dantéhoz, Kavafiszhoz, Pessoahoz van értelme visszatérni.

Kristina pedig, aki soha nem tudta magát ide képzelni, egy teknőbe szorulva, egy tériszonyos világ rögződéseivel és szokásaival körülveve, amely maga magának rajzol messzeségeket az előzőleg felhúzott falakra, ő többet akar. Távolabbra tör. Teljes szabadságot akar magának a cselekvésben. Nem túsza ennek a szerencsétlen történelemnek és összekutyult földrajznak. Az ő világa az elektronmikroszkóp alatt épül fel. Kromoszómák, DNS, vírusok és baktériumok. De ő nem élősködő, akinek a Nagy Testvér jelöli ki a helyét.

A Nagy Testvér Damir kedvenc témája. Órákon át tudtak sétálni a torkolatnál álló Múzeumtól a Duna mentén, végig a zimonyi sétányon, és aztán mind szűkebb úton a folyó menti kávézók vonalán, tovább és tovább, mígnem az útból ösvény lett. Leereszkedtek a folyóhoz, a kezüket megmártották a vízben, cigarettáztak és beszélgettek. Aztán felkapaszkodtak a Muharra, útba ejtve a zsidó temetőt, megittak egy kávé a Hunyadi János-torony vendéglőjében. És végül nagy ívben ereszkedtek le az átjárókon és szűk utcákon át Damir házához.

– A Nagy Testvér álma az ész eltörlése – pattogtak rövid, velős mondatai. – Az ész fáradságot követel. De minek fáradozni, ha mindenhol ott a „gyorstáp”. Botcsinálta művészek és meddő filozófusok megszüntetnék a klasszikusokat, hogy új értékek helyett vajákosokat állítsanak a helyükbe. Ha nincsenek többé klasszikus értékek, mérce sincsen. A média és a globális irányítás ma az együgyű fogyasztók civilizációját építi fel. Minden egyszeri használatra szól. Holott tudjuk, hogy Casanova halhólyag kondomját is szépen kiöblítette.

Még most is fülében cseng harsány nevetése, ami a csiklandós adomát követte. Vele utazik az a nevetés, el nem merülő bója. Európából a Keleti partvidékre. És tovább vele, a Csendes-óceánig.

Oly élesen megmaradt benne a tépelődés e mozzanata néhány héttel azelőtről, hogy útra kelt volna, amikor heves vágy környékezte, hogy jelentkezzen nála és találkozára hívja. Egész délután birizgálta. Háttérben a hegesztőpisztoly sistergésével. Egy emelettel alatta a szomszédjánál vaspálcákat forrasztottak: beüvegezik a teraszt. Sivár iparkodás a lakás területének növelésére. Olyképpen, hogy elveszik maguktól a levegőt. A perc, amelyet félig kiürített szobák kereteznek, melyekbe egy hónap múlva albérlő költözik. Húga és sógora alig tudták rávenni, hogy egyelőre ne adja el a lakását. Sosem lehet tudni. Ők talán nem biztosak benne. De ő igen. No

de, győzködték, később is bármikor eladhatja. Lesz hova visszajönnie, ha véletlenül, ne adj' isten... Megfogadja tanácsukat. A többről hallgat. Genetikát csinál a történelem: a mértéktelen óvatosság szolgálalkeket szül.

Nem, nem keresi meg Damirt. Legyúrte az erős késztetést. Felhívta Mariját, és megbeszélték, hogy este elmennek az írószövetség kerthe-lyiségébe. A múlt nehezekeire keresztet vetett. Így gondolja. Így akarja gondolni. De nem az történt-e vele mindig, hogy amikor véget vetett egy kapcsolatnak, a zimonyi szoba félhomályából Damir alakja ködlött fel? A kutyaugatás a Hunyadi János-torony alatti lejtő felől. És a tetőn a macskák. Megint a jőzanság szavára hallgat. Ha Marija lenne a helyében, nem lenne dilemma. Felhívná Damirt, vacsorázni mennének, utána talán szerelmeskednének. Másnap pedig az élet maga szabna irányt magának. Csakhogy Kristina nem Marija. Hideg, magának való. Ha szerelem kell neki, megjátssza magát. Mindig csendes egyet nem értés pislákolat közöttük. Marija patyolattiszta története. Ezt Marija erényének könyveli el, neki nem kell a mimikri. Mindig tisztán játszik, és végigmegy. Megalkuvás nélkül. Mégis, egyszer majd Marijának is meg kell húznia a vonalat. Hogy szembesüljön a megtett úttal. Úgy ússzon tovább. Nagy sokára szakított Dejannel. Felbukkant Marko. Mindabból, amit az e-mailek elárulnak róla, még egy őrült Marija gyűjteményében. Az ilyenek egyszerűen tapadnak rá.

Mindezek az életek hordalékként ott maradtak a Keleti partvidéken, a bostoni odúban. San Franciscóba távozván rácsukta a fedelet a Belgrádról szóló könyvre. Megedződött. Mintha mindig is ebben a tágas országban élt volna. Amikor négy év után a Nyugati partvidékre költözött, akkorra amerikai múltja is lett. Távlata a visszatekintéshez. Az Európában töltött utolsó éjszaka a füledt pesti hotelben Kristina régmúltjának zavaros vidékéhez tartozik immár. Mindennapjait kitölti kapcsolata Iannel. Elapadtak a levélváltások nővéreivel, Milenával, Marijával, a barátaival. A belgrádi lakását eladta, az ára rejtett csatornákon az amerikai kontójára került. Felfoghatatlan tranzakció. Hogy egy legális ügyletet lebonyolíthasson, ahhoz illegális módszerekre kényszerül. Így diktálják a játékszabályok, hogy senki se maradhasson tiszta. A nagy számok diktatúrája a legbiztosabb záloga a zavarosban halászásnak. A maffiák kiújulása konzerválja a beteg állapotokat. Meddig tart még? Látóhatár nélküli távlat.

Damir maradt egyetlen beszélgetőtársa a Belgrádról szóló könyvével. Egyszer vagy kétszer találkozik vele a Fishermans Darph gyóntatófülkéjében. Mindent kiirtott magából, ami gyengíthette volna új életét. Megvalósította, amit elhatározott: lerázta egy társadalom béklyóit, amely el akarja fojtani a személyes erőfeszítést, ellehetetleníti az önálló kezdeményezést. Kivonta magát a címodalalok terrorja alól. Letett az elveszett szerencsét-

lenekről, akik virtuális életüket élik a blogokban. Csak a Trieste cafében enged meg magának fél óra szabadságot a bekukkantáshoz a site-okra, amelyeken a rossz végtelenség terjeng. Valami új fickók régi nótát fújnak. Változatlanul a pótolhatatlanság mezében tetszelegve. Feldúlt miniszterek újságírókat fenyegetnek. Kelepceállítók. Gyilkosságok. Bíraskodások bohózatai. A szerb politikai színtér ingoványa. Aszfaltbetyárok hollywoodi csillagok pózában. Belgrád, Zágráb, Szarajevó... – mindenhol ugyanaz a történet. A kommunisták fél évszázados testvériségét a maffiaklánoké váltotta fel. Kulturális site-okra kattint. Megnyílt a 43. BITEF. Hallja a közönség zsongását a Sava Központ előcsarnokában. Meleg szeptemberi éjszaka Belgrádban. Lejebb gördül, az egyéb hírekre.

Ő az. Mosolygósan. Elakad a lélegzete. Kishír: rövid betegség után Zimonyban elhunyt Damir Borozan költő. Némán mered a monitorra. Ködfátyol a szemén. Cigaretára gyújt, és isten tudja, hanyadszor fut át zavarodottan a hír sorain. A kurzorral megkeresi a nekrológokat. Szórakozottan olvassa a rövid búcsúztatásokat: Atlantisz öre; Zimony megörökítője; A költő, aki az egész világot élte... A záró méltatás végén néhány verssora: „Hagyd a lakást belezsúfolt magánvagyonoddal, tégy valamit, az ázsiai domboldalban heverő csontok valaha sört ittak, képet festettek, csókoltak, szánd el magad végre, a nyomorultaknak elvesztegetett idő minden halasztás, tedd le a könyvet, tépd ki magad, tépd el ezt a verset, és minden verset tépj el, de ne feledd őket, ember!”

Visszaklikkelt a hír elejére. Belemélyedt a szempárba. Így ült ott akkor is még, amikor a monitor kikapcsolt. A Trieste café előtt a mólón kirándulók egy csoportja nagy lármával vette birtokába a kis hajót, amely ki is indult, mielőtt Kristina elhagyta volna a Fishermans Darphot. Soha többé nem lépte át annak a kávézónak a küszöbét. Amerikai múltjának még egy rétege lezárult.